

Makalenin geliş tarihi: 19.08.2019

1. Hakem rapor tarihi: 06.09.2019

2. Hakem rapor tarihi: 22.09.2019

Makalenin yayına kabul tarihi: 07.10.2019

YABANCI ÖĞRENCİLERİN TÜRKÇE DİNLEME BECERİLERİNİN GELİŞTİRİLMESİNDE ÖĞRETİM DİLİ DEĞİŞKENİNİN ÖĞRENCİ BAŞARISINA ETKİSİ (Afganistan Örnekleme)

Yakup TOPAL (*)

Öz

Bu çalışmanın amacı, Türkçenin yabancı dil olarak öğretiminde öğretim dili olarak Türkçe kullanılmasının öğrencilerin dinleme becerisini geliştirmesine etkisini tespit etmektir. Bu amaç doğrultusunda, Türkçenin yabancı dil olarak öğretiminde, öğretim dili olarak Türkçe kullanılmasının öğrencilerin Türkçe dil bilgisi kurallarını edinme, Türkçe dinlediğini anlama, Türkçe dinleme becerisi düzeyleri üzerindeki etkisi araştırılmıştır. Araştırmanın evrenini, 2004-2005 eğitim öğretim yılında Afganistan'da Kabil Üniversitesi Türk Dili Bölümünde öğrenim gören öğrenciler oluşturmuştur. Araştırmanın örneklemini ise Afganistan'da Kabil Üniversitesinde Türk Dili ve Edebiyatı Bölümünde iki farklı şubede öğrenim gören toplam 37 öğrenciden oluşmaktadır. Araştırmanın deney grubunu (n=20); kontrol grubunu ise (n=17) yaşları 19 ile 28 arasında değişen öğrenciler oluşturmuştur. Deneysel yöntemle yapılan araştırmanın sonucunda yabancı dil olarak Türkçe öğrenen öğrencilerin Türkçe olarak dinlediğini anlama ve dinleme becerisi başarsı, öğretim dili olarak Türkçenin kullanıldığı deney grubunda önemli derecede artmış olduğunu, kontrol grubunda ise anlamlı bir değişiklik olmadığı görülmektedir. Bu sonuç, Türkçenin yabancılara öğretiminde öğretim dili olarak Türkçenin kullanılmasının öğrencilerin Türkçe dinleme becerilerinin gelişmesinde istatistiksel olarak anlamlı bir etkiye sahip olduğunu göstermektedir.

Anahtar Kelimeler: *Türkçe Öğretimi, Yabancılara Türkçe Öğretimi, Öğrenim Dili Türkçe, Dinleme Becerisi, Afganistan Örnekleme.*

*) Bu çalışma Prof. Dr. Ahmet KIRKILIÇ danışmanlığında Dr. Yakup TOPAL tarafından hazırlanan Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü'ne sunulan "Türkçenin yabancı dil olarak öğretiminde öğretim dili değişkeninin öğrenci başarısına etkisi (Afganistan örneği)" adlı doktora tezinden yararlanılarak ve geliştirilerek hazırlanmıştır.

**) Dr. Öğr. Üyesi, Gümüşhane Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, Yeni Türk Edebiyatı Ana Bilim Dalı
(e-posta: yakuptopal@gumushane.edu.tr). ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-1222-5157>

The Effect of Variety of Teaching Language on Student Success in Developing Turkish Listening Skills of Foreign Students (Sampling of Afghanistan)

Abstract

The aim of this study is to determine and determine the effect of using Turkish as the language of instruction in teaching Turkish as a foreign language on students' listening skills. Forth is purpose, the effect of using Turkish as a language of instruction on the acquisition of Turkish grammar rules, comprehension of Turkish reading, and Turkish listening skills were investigated in teaching Turkish as a foreign language. The population of the study consisted of students studying in the Department of Turkish Language at Kabul University in Afghanistan in the 2004-2005 academic year. The sample of the study consists of 37 students studying at two different branches of the Department of Turkish Language and Literature at Kabul University in Afghanistan. The experimental group of the study (n = 20); the control group (n = 17) consisted of students aged between 19 and 28 years. As a result of the research, it is seen that the students who learn Turkish as a foreign language, listening comprehension and listening skills success in Turkish language have increased significantly in the experimental group where Turkish is used as the language of instruction and there is no significant change in the control group. This result shows that the use of Turkish as the language of instruction in teaching Turkish to foreigners has a statistically significant effect on the development of Turkish listening skills.

Keywords: *Turkish Teaching, Turkish Teaching to Foreigners, Language of Instruction Turkish, Listening Skills, Afghanistan Sample.*

Giriş

Dil, kültür ve medeniyetin, manevî değerlerin taşıyıcısı olmasının yanı sıra gösterge olarak kullanılma fonksiyonuyla da maddî kültür unsurlarını tarihler ve medeniyetler arasında taşır. Dil, sadece bugüne ait olmadığı gibi geçmişe ve geleceğe de ait etkili iletişim aracı olarak bilinir ve “olağanüstü değerleri barındıran mucizevi bir buluş (Porzig, 1985: 7; Cemiloğlu, 2001: 1) olarak da değerlendirilir.

Düşünen, bilgi üreten ve bu bilgiyi etkili şekilde kullanan bireyler yetiştiren insanoğlu, sahip olduğu bilgi gücüyle çeşitli medeniyetler oluşturur. Meydana getirilen bu kültür ve medeniyetlerde ise dil ve edebiyatın küçümsenmeyecek rolü vardır. İnsanoğlu, bilgi edinme ve bilgiyi kullanmada bütün öğrenme süreçlerinde dile ihtiyaç duyar ve her alanda şekillendirdiği değerlerini de dille geleceğe taşır. Dil, bilgi ve medeniyetleri birbirine bağlayan bir köprü görevi görür. Dille taşınan bilgi ve kültür, medeniyetlerin şekillenmesini sağlar, gelişmenin önünün açar, kültür ve medeniyetin gelişmesine zemin hazırlar.

İnsan, dil evreninde kendini, yaşadığı dünyayı, hayallerini, inançlarını ve bilgisini saklamaya çalışır. “Bilginin sırrı dille çözülür, dilin kalıpları içinde bilgi anlam kazanır” (Karadüz, 2004:2). Dil, bireylerin söz varlığı içinde bulan ön öğrenmelerinin üzerine ku-

rulur. Bunu gerçekleştiren birey, bu şekilde geçmişten geleceğe, kazandığı bütün değerleri dilin kavramlar dünyası içinde saklı tutarak tüm bir zamanı içinde barındıran hafızasını oluşturur.

Öğrencilerin, çevresinde olan işitilen kaynaklara dönük farkındalıklar oluşturmak ve onları geliştirmek, dinleme eğitimi açısından çok önemlidir (Funk ve Funk 1989:663). Dinleme eğitimi ile ilgili çalışmalarda görselliği kullanarak öğrencilerin dinleme etkinliklerinde daha fazla verim elde etmelerini sağlar (Winn, 1988:146; Kırbas, 2018: 2553)

Yabancı dil öğretimi tarihin ilk devirlerine kadar uzanır. Milletler en eski devirlerden beri birbirlerinin dillerini öğrenmek, kendi dillerini başka milletlere öğretmek çabası içinde olmuşlardır. Yabancı dil öğrenimi ve öğretiminin hem bireysel hem de toplumsal yönleri vardır. Bu yönler toplumsal, politik ve ekonomik olabilir.

İnsanlar yabancı dil öğrenmeye başladıklarında önce aldıkları eğitim çok sıkıcı gelmektedir; fakat öğrendikleri arttıkça ve yavaş yavaş o dili konuşmaya başladıklarında bu durum tersine dönmektedir. Artık yeni bir şeyler öğrenmek ve onları uygulamak öğrenciler için bir zevk hâline gelmektedir.

Dil, insanoğlunun düşüncelerinden doğmuş; sonrasında başka düşüncelerin yaratıcısı olmuştur. İnsanlar bilgilerini, öğrenimlerini, başka insanların düşüncelerini dil yoluyla edinir. “Kendi düşüncemiz de aklımızın içinde sürekli oluşturulan dilin yardımıyla oluşur ve olgunlaşır. Sanki sessizce konuşarak, sözsüz bir dil kullanarak düşünürüz, yeni düşüncelere ulaşırız. Ulaştığımız yeni düşünceleri ise yine dil şeklinde ortaya koyar, onları böylece başkalarına ulaştırırız. Devam eden bu süreç dili, dil ise düşünceyi geliştirir” (Aksoy, 1975: 11). Dili bu düşünce zemini diğer bilimlere de temel teşkil eder. Bundan dolayı sağlam ve gelişmiş bir dil o dille yapılan diğer bilimlere de etkiler. Dil zayıfsa buna bağlı olarak diğer bilim dalları da zayıf, kullanılan dil sağlam ve güçlüyse buna bağlı olarak diğer bilim dallarında gelişmeler daha süratli olur.

Dil öğrenme sürecinin en önemli etkinliklerinden olan dinleme, seslerin, konuşmaların insan zihninde anlamlandırıldığı karmaşık ve zor bir süreçtir. Bu sürecin aşamaları işitme, dikkati yoğunlaştırma ve anlamlandırma. İşitme, dinleme sürecinin ilk aşamasıdır. Sesle ve sözel uyarıcıların duyulmasıyla başlayan dinleme süreci; ikinci aşamada uyarıcılar için dikkatlerin yoğunlaştırılması, ilgi duyulan ve gerekli olanların seçilmesi devam eder. Seçilen bilgi ve düşünceler sırasıyla anlamlandırma, sıralama, sınıflandırma, ilişki kurma, düzenleme ve değerlendirme aşamalarından geçirilir. Sonra bu aşamalar kişinin zihinsel durumuna göre anlamlandırılır. Anlamlandırmada önceki bilgilerle yeni bilgiler ilişkilendirilir, birleştirilir, sorgulanır ve yorumlanır.

Dinleme hakkında farklı tanımlar yapılmıştır: “Sözlü iletişim sürecindeki etkili anlama ve cevap verebilme yeteneği” (Johnson, 1951:58); “mesaja yoğunlaşmak için işitilen şeylerin çoğunu zihinsel bir süzgeçten geçirme, işitme işinden çok daha öte bir iş” (Jalongo, 1995:13); “seslerin, konuşma görüntülerinin farkında olunmasıyla ve dikkatin onlara verilmesiyle başlayan, belli başlı işitsel işaretlerin tanınması ve hatırlanılmasıyla süren, anlamlandırılma aşamasıyla son bulan psikolojik bir süreç” (Ergin ve Birol, 2000:115)

Dinleme, bilinçli bir faaliyettir. İşitmek, fiziksel bir durum iken, dinleme; işitmeyi de içine alan aktif bir zihinsel süreçtir. Okumak, sadece yazılı harflere bakarak ve onları seslendirerek olmadığı gibi dinleme de ses dalgalarını işitmenin ötesinde, seslerin anlamlarını algılamayı ve bu anlamlar üzerinde düşünmeyi, gerekirse hareket etmeyi gerektirir (Doğan, 2008:263). Bu nedenle Türkçe öğretiminde dinleme çalışmaları aktif bir süreç olarak kabul edilirse öğrencinin zihinsel-bilişsel olarak bu öğrenme sürecinde aktif olduğu görülmektedir (Kırbaş, 2017: 2).

Çocuğun hayatındaki ilk anlama etkinliği dinlemedir. Çocuk, okul öncesi dönemine ait duygu, düşünce ve bilgilerini dinleme etkinliğiyle oluşturur.

Dinleme süreci, iletişim sürecinin önemli bir halkasıdır. İletişim sürecinin sonucu, alıcı konumunda bulunan bireyin verici ile etkileşimde bulunurken bilgiyi nasıl kavradığı ve bilgiye göre nasıl davrandığı önemlidir. Kişinin ihtiyaç duyduğu şeyin önemini fark etmesi onun iyi bir dinleyici olduğunun kanıtıdır. Diğer dil becerileriyle de ilişkili olan dinleme süreci “ilgi, işitme, dikkat, kavrama, değerlendirme ve tepki aşamalarından oluşur.

Dinleme ve okuma beceri alanları, “anlama” gücünü geliştirmeye yöneliktir. Dinlediğini kolayca anlayabilen ve yazı ve kitap okuma alışkanlığı kazanan bireylerin anlama güçleri, sayılan etkinlikleri yeterince yapmayanlardan daha hızlı gelişir.

Bir dili öğrenmede en önemli unsurlardan biri de hiç şüphesiz sesli alıştırmalardır. Biz bunu hem görsel, hem de işitsel olarak yapmaya çalıştık. Öğrencilerin derslerde öğretilen cümleleri ve metinleri daha sonra konuşma dillerine de aktarmaları öğrenmeyi kalıcı hâle getirmeye katkıda bulunduğunu gördük. Bu şekilde öğrencilerin konuşurken ve yazarken kullandıkları sözcük dağarcıkları ve dil ifade becerileri gelişti.

Bir dilin öğreniminde o dili ana dili olarak kullanan öğretmenle, öğrenilen dili yabancı dil olarak kullanan ve ders esnasında ana dilini kullanarak öğrencilere yabancı dil öğreten öğretmenin öğrenmede farklılık oluşturması muhakkaktır. Öğrenciler, öğretmenin ana dillerini bildiklerini hissettikleri anda öğretmenlerinin yabancı dildeki konuşmasını dikkatle dinleme yönünde zaaf göstermeye başladıklarını uygulamalarda gördük. Çünkü öğrenciler öğretmenlerinin yabancı dilde söylediklerini anlamasalar da, bir şekilde ana dillerinde öğretmenlerinden ana dillerinde tercümesini duyacaklarını düşünmektedirler. Ayrıca psikolojik olarak öğretmenin ana dilinin öğrenilen yabancı dil oluşu öğrenciyi yabancı dile karşı olumlu yönde motive etmektedir.

Araştırmanın Amacı

Bu araştırmada “Türkçenin yabancı dil olarak öğretiminde öğretim dili olarak Türkçe kullanılmasının öğrencilerin dinleme becerisi kazanması üzerindeki etkisi nedir?” temel problem cümlesi olarak ele alınmıştır.

Sayıtlar

1. Araştırma Afganistan Kabil Üniversitesi III. sınıfta öğrenim gören öğrenciler üzerinde yapılmıştır. Sonuçlar aynı ve benzer özelliği taşıyan Afgan öğrencilere genellenebilir.
2. Uygulamaya katılan öğrenciler, Türkçe dinleme becerisi ile ilgili testleri içten ve gerçek durumlarını yansıtacak şekilde yanıtlamışlardır.
3. Araştırma kapsamına giren deney ve kontrol gruplarında bulunan öğrencilerde deney süresi boyunca, deney koşulları dışında Türkçe dinleme becerisi alanları üzerinde diğer etkileyici faktörlerin eşit olduğu ve önemli özel bir etkilenmenin olmadığı kabul edilmiştir.
4. Öğrencilerin Türkçe dil bilgisi, Türkçe okuduğunu anlama ve Türkçe dinleme konuları bilgi ve beceri düzeyleri, araştırmacı tarafından hazırlanan ve kullanılan ölçme araçları ile sınırlıdır.
5. Araştırmaya gerek öğretmen gerekse öğrenciler gönüllü olarak katılmışlardır.
6. Araştırmada öğretim dili değişkeninin kontrol ve deney gruplarının başarısı üzerinde etkili olacağı varsayılmakla beraber, çıkan sonuçta başka faktörlerin de öğrenci başarısı üzerinde etkisi olabileceği durumu düşünülebilir.

Yöntem

Araştırmanın Modeli

Bu araştırma ile Türkçenin yabancı dil olarak öğretiminde, öğretim dili olarak Türkçe kullanılmasının öğrencilerin Türkçe dil bilgisi, Türkçe okuduğunu anlama, Türkçe dinleme becerisi düzeyleri üzerindeki etkisi araştırılmıştır.

Araştırmanın bağımsız değişkeni, 16 hafta boyunca haftada 6 saat olmak üzere verilen Türkçe dersleridir. Bağımlı değişkenleri ise, öğrencilerin Türkçe dil bilgisi, Türkçe okuduğunu anlama, Türkçe dinleme becerisi alanları ile ilgili bilgi ve beceri düzeyleridir.

Araştırmada ön test - son test ölçümleri deney ve kontrol grupları üzerinde kullanılmıştır. Deney ve kontrol gruplarına Türkçe dersine başlamadan önce öğrencilere öğretilecek konularla ilgili bilgilerini ölçmek amacıyla ön test uygulanmıştır. Ön test uygulanmasını izleyen haftadan başlanarak deney gruplarına haftada 2 saatlik dersler şeklinde 16 hafta boyunca Türkçe öğretim dili kullanılarak Türkçe dersleri işlenmiştir. Aynı süre içerisinde kontrol gruplarına da haftada yaklaşık olarak 2 saatlik dersler şeklinde 4 ay boyunca öğretim dili olarak Farsça kullanılarak Türkçe dersleri işlenmiştir.

Deney ve kontrol gruplarına ders işleme süreleri bitince ön test olarak uygulanan Türkçe dil bilgisi, Türkçe okuduğunu anlama, Türkçe dinleme becerisi testi bir kez daha son test olarak uygulanmıştır. Uygulanan desen Tablo 2’de verilmiştir.

Tablo 1. Deney ve Kontrol Gruplarına Uygulanan Deneysel İşlemler

Gruplar	Ön test	İşlem	Son test
Deney Grubu N= 20	Türkçe Dinleme Becerisi	Haftada 2 saat 4 ay süreyle Türkçe öğretim dili kullanılarak ders işleme	Türkçe Dinleme Becerisi
Kontrol Grubu N= 17	Türkçe Dinleme Becerisi	Haftada 2 saat 4 ay süreyle Farsça öğretim dili kullanılarak ders işleme	Türkçe Dinleme Becerisi

Evren ve Örneklem

Araştırmanın evrenini, 2004-2005 eğitim öğretim yılında Afganistan’da Kabil Üniversitesi Türk Dili Bölümünde öğrenim gören öğrenciler oluşturmuştur. Araştırmanın örneklemini ise Afganistan’da Kabil Üniversitesinde Türk Dili ve Edebiyatı Bölümünde iki farklı şubede öğrenim gören toplam 37 öğrenciden oluşmaktadır.

Araştırmanın örneklemini oluşturan gruplardan biri olan deney sınıfını oluşturan 20 öğrencinin yaşları 19 ile 28 arasında; kontrol sınıfını oluşturan 17 öğrencinin ise yaşları 18 ile 26 arasında değişmektedir. Deney sınıfı 7 kız ve 13 erkekten, kontrol sınıfı 5 kız 12 erkekten oluşmaktadır.

Veri Toplama Araçları

Öğrencilerin Türkçe dinleme becerilerini ölçmek amacıyla hazırlanan testin hazırlanış süreci aşağıda verilmiştir.

Ölçme Aracının Hazırlanması Aşaması

Bilimsel araştırmalarda sağlıklı sonuçlara ulaşılması, araştırmanın bilimsel ve gerçeklik değerini artıran en önemli etkenlerden biridir. Dinleme becerisine yönelik olarak soru metinleri sesli kayıttan oluşan 30 çoktan seçmeli soru hazırlanmış ve bu test Türkiye’de 43 kişilik ilkokul 4. sınıf öğrencilerine uygulanmıştır. Testten madde ayırt edicilik düzeyi 0.20’nin altına düşen maddeler çıkarılmış ve 20 soruluk bir test oluşturulmuştur. Bir grup uzman öğretmenle soruların geçerliği tespit edilip, testin cronbach alpha güvenirlik katsayısı 0,77 olarak bulunmuştur.

Bulgular ve Yorum

Araştırmada Türkçe dersi dinleme becerilerinin geliştirilmesinde öğretim dili olarak Türkçe kullanıldığı ve öğretim dili olarak Farsça kullanıldığı deney ve kontrol gruplarına ilişkin ön ve son test sonuçları verilmiştir.

Deney grubunu oluşturan sınıfta öğretim dili olarak Türkçe ve kontrol grubunu oluşturan sınıflarda öğretim dili olarak Farsça kullanılarak 4 ay süresince Türkçe dinleme becerilerini geliştirmek amacıyla çeşitli uygulamalar yapılmıştır. Uygulama bitiminden sonra her iki gruba da son test olarak tekrar Türkçe dinleme becerisi testi uygulanmıştır. Öğrencilerinin Türkçe okuduğunu anlama testinden aldıkları ön test-son test puan ortalamaları ve standart sapma değerleri Tablo 2’de verilmiştir.

Tablo 2. Öğrencilerinin Türkçe Dersi Okuduğunu Anlama Testi Ortalama ve Standart Sapma Değerleri

	Yöntem	N	$\bar{X}$	S.S.
ÖNTEST	Öğretim Dili Olarak Farsça Kullanımı	17	8,47	2,15
	Öğretim Dili Olarak Türkçe Kullanımı	20	8,85	1,84
SONTEST	Öğretim Dili Olarak Farsça Kullanımı	17	10,58	1,76
	Öğretim Dili Olarak Türkçe Kullanımı	20	14,55	3,20

Tablo 2’de görüldüğü gibi, öğretim dili olarak Türkçenin kullanıldığı deney grubunda Türkçe dinleme becerisini geliştirme uygulamasına katılan öğrencilerin deney öncesi Türkçe Dinleme Becerisi Testi ortalama puanı 8,85 iken, bu değer deney sonrası 14,55 olmuştur. Öğretim dili olarak Farsçanın kullanıldığı kontrol grubunda öğrencilerin deney öncesi Türkçe dinleme testi ortalama puanı 8,47 iken, bu değer deney sonrası 10,58 olmuştur. Buna göre Türkçe dinleme becerisi; öğretim yöntemi açısından hem öğretim dili olarak Türkçenin kullanıldığı grup hem de öğretim dili olarak Farsçanın kullanıldığı grup öğrencilerinin Türkçe Dinleme becerilerinde artış olduğu söylenebilir.

İki ayrı deneysel işleme maruz kalan öğrencilerin Türkçe dersi dinleme becerilerinde deney öncesine nazaran deney sonrasında gözlenen söz konusu değişmelerin anlamlı farklılık gösterip göstermediğine ilgili ANOVA sonuçları Tablo 3’te verilmiştir.

Tablo 3. Öğrencilerin Türkçe Dersi Dinleme Becerileri Testi Ön test-Son test Puanlarının ANOVA Sonuçları

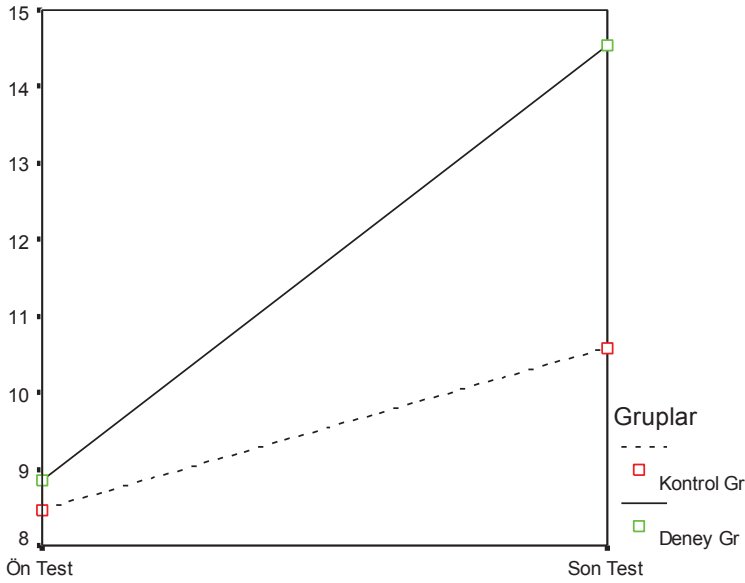
Varyans Kaynağı	Kareler Toplamı	S.d.	Kareler Ortalaması	F	Önem Düzeyi
Deneklerarası	307,46	36			
(Grup)	86,589	1	86,589	13,721	P<0.05
Denekleriçi	502,747	37			
(Ölçüm) Ön test – Son test	280,801	1	280,801	60,301	P<0.05
Grup * Ölçüm	58,964	1	58,964	12,662	P<0.05
Hata	162,982	35	4,657		
Toplam	810,207	73			

Öğrencilerin deney öncesi ve sonrası toplam puanları ANOVA analizi ile değerlendirildiğinde, iki ayrı öğretim dilinde Türkçe öğretimine katılan öğrencilerin dinleme becerisi düzeylerinde deney grubu lehine kayda değer bir farklılık olduğu görülmüştür. Bu sonuç, farklı öğretim dillerinin kullanıldığı gruplar, tekrarlı ölçümler ve dinleme becerisi testindeki sorularda öğrencilerin gösterdikleri başarının kıyaslanmasıyla ortaya çıkmıştır ($F_{(1,35)} = 12.662$, $p < 0.05$).

Bu bulgu, öğretim dili olarak Türkçenin kullanımı ile öğretim dili olarak farklı bir dil kullanımının Türkçe dinleme becerilerini geliştirmede farklı etkilere sahip olduğunu göstermektedir. Türkçe dinleme testi puanlarında deney öncesine göre öğretim dili olarak Türkçeyi kullanmanın, öğretim dili olarak Farsçayı kullanmaya göre öğrencilerin Türkçe dinleme becerisi düzeylerini arttırmada daha fazla etkiye sahip olduğu anlaşılmaktadır.

Türkçe dinleme becerisi testi puanlarının deney öncesi ve deney sonrası, öğretim dili olarak Türkçenin kullanılması ve öğretim dili olarak Farsçanın kullanılmasının karşılaştırılması sonuçlarıyla ilgili veriler Profile Plot Grafik 4'te verilmiştir.

Grafik 1: Dinleme becerisi

Deney grubu ve kontrol grubu öğrencilerinin sayısal verilerinden hareketle hazırlanan Grafik 1'e bakıldığında deney grubunun kontrol grubuna göre daha iyi bir öğrenme gerçekleştirdiği görülmektedir.

Sonuç ve Tartışma

Türkçenin yabancı dil olarak öğretilmesi Türkçe okuma, dinleme, yazma ve konuşma becerilerinin geliştirilmesine bağlıdır. Yabancı dil öğreniminde dinleme becerilerinin geliştirilmesi diğer beceri alanlarıyla eşzamanlı olması gerekmektedir. Dinleme becerilerinin gelişimi dinleme etkinlikleri yapılmasıyla bire bir ilgilidir. Çalışmamızda Türkçe dinleme becerilerinin geliştirilmesinde öğretim dili değişkeninin etkisi araştırılmıştır.

Araştırmamızda elde ettiğimiz bulgular yabancı dil derslerinde öğretim dili olarak öğrenilen dilin kullanılması ise dinleme becerilerinin gelişmesini hızlandırmada önemli bir etkiye sahip olduğunu göstermektedir. Öğretim dili olarak Türkçenin kullanıldığı deney grubunda öğrenciler derslerini dinlerken aynı zamanda etkili bir dinleme yapmış oldukları görülmektedir.

Yaptığımız çalışmalarla ilgili bulgulardan hareketle; Türkçenin yabancı dil olarak öğretiminde; öğrencilerin Türkçe dinleme becerisi başarıları, öğretim dili olarak Türkçenin kullanıldığı deney grubunda önemli derecede artmış olduğunu, kontrol grubunda ise

anamlı bir değişiklik olmadığını görmekteyiz. Bu durum; Türkçenin yabancılara öğretiminde öğretim dili olarak Türkçenin kullanılmasının öğrencilerin Türkçe dinleme becerilerinin gelişmesinde istatikselsel olarak anlamlı bir etkiye sahip olduğunu göstermektedir.

ANOVA analizlerine göre, iki ayrı öğretim dilinde Türkçe öğrenen öğrencilerin dinledikleri metinleri anlama düzeylerinde deney öncesinden sonrasına deney grubu lehine anlamlı farklılığın olduğu görülmektedir. Bu durum farklı öğretim dili kullanıldığı gruplarda yer almak ile tekrarlı ölçümler faktörlerinin dinlenen parçaları anlama üzerindeki ortak etkilerinin anlamlı olduğunu göstermektedir:

Bu bulgu, öğretim dili olarak Türkçenin kullanımı ile öğretim dili olarak farklı bir dil kullanımının öğrencilerin dinleme parçalarını anlamalarında farklı etkilere sahip olduğunu ortaya koymaktadır. Deney öncesi ve sonrası ilgili puanlarına bakıldığında; öğretim dili olarak Türkçeyi kullanımının öğretim dili olarak öğrencilerin ana dili olan Farsçayı kullanmalarına göre öğrencilerin sesli parçaları anlamalarında daha etkili olduğu söylenebilir.

Yabancı dil öğretimi sadece öğretme ve problemleri çözme esasına dayanmamalı, aynı zamanda öğrencilere öğrendikleri dil ile ilgili alışkanlıklar kazandırmaya önemli ölçüde yer vermelidir.

Yabancı dil olarak Türkçe öğrenen öğrencilere bütün dersler boyunca öğrencilerin ana dilleri kullanmadan devamlı Türkçe konuşmak zaman zaman zor gelebilmektedir. Ancak bu durum onların Türkçe kelimeleri ve cümleleri anlamaya çalışmak yönünde daha fazla çaba harcamalarını doğurmakta bu da öğrenmeyi hızlandırmaktadır.

Yabancı dil öğrenmek öğrencilere zaman zaman zor ve bıktırıcı gelebilir. Bu durumu en aza indirmek için öğretmenin bazen rehber hoca görevini üstlenerek onların çok yakınında olduğunu hissettirmesi, onlara öğrenme isteği aşılması, onları dil öğrenmeye teşvik etmesi gerekir.

Derslerde; radyo, bilgisayar, televizyon gibi çeşitli araçlar kullanmak, öğrencilerin bazı sözcüklerin anlamını sözlükten öğrenmesini sağlamak, derslerde zaman zaman farklı kaynaklardan, gazetelerden, basitleştirilmiş kitaplardan yararlanmak Türkçe öğrenmeyi kolaylaştıracak ve kalıcı hâle getirecektir.

Dersin belirli zamanlarında daha önce öğrenilmiş konularla ilgili öğrencilere sorular sormak ve alıştırmalar yapmak bilgiyi kalıcı hâle getirmek yönünden oldukça yararlıdır. Öğrenilmiş konuların tekrarı giderek açılan aralıklarla olmalıdır.

Çeşitli ders dışı faaliyetlerde öğrencilerin yanında olmak ve onlarla aranızda iyi bir bağ kurmak öğrenimi kolaylaştıracak ve öğrencilerin Türkçeye olan ilgisini artıracaktır.

Türkçenin yabancı dil olarak öğretiminde öğretim dili olarak Türkçenin kullanılması öğrencilerin Türkçeyi öğrenme süreçlerini hızlandıracaktır. Bu durum daha özele indirildiğinde, Türkçenin yabancı dil olarak öğretiminde öğretim dili olarak Türkçenin kullanılması öğrencilerin;

Türkçe dinleme beceri düzeylerinin gelişiminde olumlu bir etkiye sahip olduğundan hareketle, Türkçenin yabancı dil olarak öğretiminde öğretim dili olarak Türkçenin kullanılması öğrencilerin Türkçeyi öğrenmelerine olumlu bir katkı sağlayacaktır.

Dersin belirli zamanlarında daha önce öğrenilmiş konularla ilgili öğrencilere sorular sormak ve alıştırmalar yapmak bilgiyi kalıcı hâle getirmek yönünden oldukça yararlıdır.

Kaynakça

- Doğan, Y. (2008). İlköğretim yedinci sınıf öğrencilerinin dinleme becerisini geliştirmede etkinlik temelli çalışmaların etkililiği, *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 6(2), 261-286.
- Aksoy, Ö.A (1975). *Gelişen ve özleşen dilimiz*, Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Cemiloğlu, Mustafa (2001). *İlköğretim okullarında Türkçe öğretimi*, Ankara: Alfa Yayıncılık.
- Johnson, K. O. (1951). The effect of classroom training up on listening comprehension. *The Journal of Communication*. I, 58.
- Jalongo, M. R. (1995). Promoting active listening in the classroom. *Childhood Education*, 72(1), pp.13-18.
- Ergin, A. ve Birol, C. (2000). *Eğitimde iletişim*. Ankara. Anı Yayıncılık.
- Karadüz, Ednan (2004). *İlköğretim okulları sekizinci sınıf öğrencilerinin, sözcük türlerini öğrenme ve kullanma düzeyleri ile kavram edinimleri*, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum.
- Kırbaş, Abdulkadir (2018). The effect of interactive whiteboard applications supported by visual materials on middle school students' listening comprehension and persistence of learning. *Universal Journal of Educational Research*, 6(11), 2552-2561.
- Kırbaş, Abdulkadir (2017). Effects of cooperative learning method on the development of listening comprehension and listening skills. *International Journal of Languages' Education and Teaching*, 5(1), 1-17.
- Porzig, W. (1985). *Dil denem mucize*, (Çev. V. Ülkü), Ankara. Kültür Bakanlığı Yayınları.
- Funk, H. D. ve Funk, G. D. (1989). Guidelines for developing listening skills. *The Reading Teacher*, pp.660-663.
- Winn, J. (1988). Developing listening skills as a part of the curriculum, *Reading Teacher*, pp. 144-146.

